

УДК 37.011.3:[282:050](477)"18/19"

О. В. Вознюк,
аспірант

(Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, м. Київ)
matiolaa@gmail.com
ORCID: 0000-0002-6649-2058

ОСВІТНЬО-ВИХОВНЕ ПИТАННЯ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ НА СТОРІНКАХ ПРОТЕСТАНТСЬКОЇ ПЕРІОДИКИ (КІН. ХІХ – І ПОЛ. ХХ СТ.)

У статті представлено характер і спрямування друкованих видань протестантської конфесії у справі додаткової популяризації загальноосвітніх знань, в контексті вітчизняного просвітницько-культурного руху. Впровадження інтелігенцією, науковцями, педагогічною громадськістю, ідей служіння простому народу у справі просвітницької діяльності знаходили своє втілення серед протестантів, зокрема, через духовно-моральний вплив на дітей, молодь та доросле населення. Засобами реалізації протестантами освітніх завдань були недільні школи, ініціативні заняття, гуртки для молоді, сімейні зустрічі. Про важливість освітньо-виховних питань свідчить також тематика, висвітлена на сторінках протестантської періодики регіонів України. На шпальтах друкованих видань протестантів містилися відомості з різних галузей знань – медичних, господарських, мистецьких. Розширенню власного світогляду читача сприяли статті і навіть дискусії з питань свободи волі, совісті, вільного вибору, цінності особистості, зокрема, дитини. Таким чином, преса входила в розряд інтелектуального, морального, світоглядного збагачення як громад віруючих, так і тих, хто цікавився різноплановими знаннями і широкою інформаційною тематикою. Використання друкованих видань сприяло обміну думками, підвищувало інтерес читачів до оточуючого середовища, формувало й стимулювало здатність всіх і кожного шукати істину, обґрунтовувати власну позицію та переконання. Немаловажне значення для популяризації протестантських видань мало використання народної, живої, зрозумілої мови; публікації статей щодо ролі жінки у суспільному процесі, її активної участі в громадському житті, що засвідчувало прогресивність поглядів авторів та наближеність їх міркувань до європейських.

Ключові слова: освіта і виховання, періодика, протестантські видання, духовно-моральний вплив.

Постановка проблеми. Період кінця ХІХ – поч. ХХ ст. позначився змінами суспільно-політичних тенденцій. Поширення серед громадськості ліберальної преси дало можливість протестантським громадам активізувати свої видавничі потужності. Сторінки конфесійних видань присвячувались висвітленню і обговоренню важливих питань, серед яких були і освітньо-виховні проблеми.

Аналіз основних джерел і публікацій. Дослідженню діяльності протестантських видань приділяли увагу С. Головащенко, Т. Грушева, А. Ігнатуша, Р. Сітарчук. Зокрема, Т. Грушева, аналізуючи п'ятидесятницький рух, використовує матеріали протестантської періодики для визначення характеру взаємовідносин держави і конфесії. Р. Сітарчук розглядає протестантську періодичку в якості історичного джерела. Визначенню впливу власних друкованих видань на внутрішнє життя громад приділяє увагу С. Головащенко. А. Ігнатуша досліджує історію періодики протестантських конфесій у контексті суспільно-політичного руху початку ХХ ст.

Метою статті є охарактеризувати тематику обговорюваних у конфесійній періодиці питань щодо важливості освіти і виховання, а також, на підставі відгуків протестантських видань, визначити можливості педагогічної діяльності протестантів у різних регіонах України зазначеного періоду.

З середини ХІХ ст. освіта, як важливий напрям особистісного розвитку, значною мірою залежала від консолідації суспільства, спрямованості на пошук додаткових можливостей поширення знань. Освітня громадськість в Україні була призвичаєна до діяльності у складних умовах репресій, соціальної і національної неуваги аж до ігнорування. Українські достойники громадсько-педагогічної думки і діяльності співвідносили запровадження знань серед народу з громадянським покликанням, з ідеєю служіння простому народу, обстоювання соціальної справедливості, гуманізму [1: 46].

Освітньо-виховні ініціативи здійснювались зусиллями інтелігенції, науковців, педагогічної громадськості, товариств, приватних осіб, духовних відомств, окремих церковних громад тощо. До останніх належали протестантські громади, які брали участь у цьому процесі. Серед шляхів сприяння освіті і вихованню населення, а також вирішенню моральних проблем суспільства протестанти обирали здебільшого недільні школи, ініціативні заняття. Аудиторія не обмежувалась певними віковими категоріями. Поширення елементарної грамоти, знань про суспільно-економічну діяльність, господарських, медичних, мистецьких знань, виховні заходи морально-педагогічного впливу передбачались як для дітей, так і для дорослих віруючого та світського населення. Особливою номінацією громадсько-педагогічної сфери стала протестантська періодика, яка започатковувалась в різних регіонах України ініціативними групами громад, подібно до періодики Дістервега в Німеччині та

ін. Поява світської ліберальної преси ("Вісник Європи" (1866)), ("Юридичний вісник" (1867)), де на сторінках розглядалось питання свободи совісті та віросповідань, що акцентувало на духовній моралі, оберігало від пильного впливу органів влади і протестантську періодику [2: 193].

Друковані протестантські видання розширювали зону інтересів до потреб не лише віруючих, а й інших верств світського населення. Релігійна преса ставала інтелектуальним та комунікаційним надбанням громад віруючих, а також тих, хто цікавився знаннями різного характеру. Використання преси сприяло обміну думками, підвищувало інтерес читачів до оточуючого середовища, формувало і стимулювало здатність всіх і кожного шукати істину, обґрунтовувати власну позицію і переконання. Найефективнішими галузями самореалізації конфесії залишалися моральне виховання, освіта, філантропія. Саме ці аспекти здебільшого відображалися на сторінках видань. Далеко не кожна людина могла мати вільний доступ до літератури загальноосвітнього та спеціального профільного рівня. А тому, у кінці XIX ст. вітчизняні протестантські видання ("Слово християнина", "Друг", "Баптист", "Духовний християнин") все частіше піднімали питання про необхідність поширення грамоти [3: 199].

Публікації про оточуюче середовище, етнічні, географічні та економічні особливості регіону, професійні поради чи рекомендації забезпечували вищий рівень загальної освіченості. Діячі-організатори громад розуміли, що більшість віруючих, як і всього населення загалом, ведуть обмежений спосіб життя. Без освіти, чи хоча б елементарних знань, людина позбавлена можливості сприймати належним чином життя, розширювати світогляд, удосконалювати професійні вміння, спілкуватися на побутові чи громадські теми. Людина, яка працювала на полі, фабриці чи майстерні, вела дещо однобічний спосіб життя. Звичайно, вона покращувала свої професійні вміння, але її світогляд залишався вузьким і однотипним. Змістовність і різноманітність давали книги, журнали, газети, до яких не було належного доступу, а також бракувало вмінь користуватись ними. Протестантські лідери закликали батьків дбати про освіту своїх дітей, як одного з важливих компонентів їх майбутнього успішного життя.

Питанню функціонування і розширення шкіл присвятив свою статтю протестантський проповідник Михайло Суботін [4: 8–10]. Автор закликав батьків не лише дбати про освіту своїх дітей, але й самим дорослим прагнути до самоосвіти. Наголошувалось на можливості використання народних безкоштовних бібліотек, які організовувались українською інтелігенцією.

Крім художньої, історичної літератури, каталоги для самоосвіти у народних бібліотеках розширювались за рахунок науково-популярної літератури з різних галузей знань – сільськогосподарських, природничих, медичних, ветеринарних, економічних і т.д. Книги були написані хорошою, зрозумілою, малоросійською мовою, у них пояснювались специфічні терміни [1: 64]. В книгах нерідко були об'єктивні матеріали щодо релігійного життя, історії християнства.

За прикладом української ініціативної періодици кін. XIX – поч. XX ст., світських діячів, протестантські лідери та дописувачі на сторінках видань послуговувались зрозумілою, простою мовою, доступним стилем викладу думок. Такий метод дозволяв звичайній людині легко сприймати навіть складні поняття. У рапорті до митрополита Флавіана (квітень 1904 р.) київський священник С. Потехін зазначав, що під час поїздки по регіону йому траплялися цікаві, змістовні матеріали протестантських авторів. Враховуючи тенденції громадського і духовного життя, священник робив висновок, що популярності трактатам надавала саме їх аналітичність і доступність викладу [4: 10].

Використовуючи періодичні видання, протестанти акцентували на важливості володіння світовими надбаннями з різних галузей науки. У настановах для виховання дітей автори зверталися до класиків педагогіки. Через простий, доступний виклад доносилися важливі виховні імперативи. Значна увага приділялася, зокрема, принципу наслідування дітьми вчинків та рис характеру батьків. Тим то збільшується міра відповідальності за поведінку, слова, не лише перед собою та оточуючими, але особливо перед власними дітьми. Батькам не дозволено зверхньо і владно керувати дітьми, а лише дотримуючись принципів добра, поваги до особистості дитини [5: 6]. Майже у кожному виданні існувала рубрика для батьків ("Братський вісник" – "Щоденні поради"; "Віра і наука" – "Про виховання"; "Зерна істини" – "В колі сім'ї") і т.д.

Окремі статті на сторінках протестантської періодици про роль жінки у суспільному процесі засвідчували прогресивність поглядів авторів та наближеність міркувань до європейських. Наводились приклади, коли самі жінки переконували та заохочували інших до активного громадського життя. Необхідність піклуватися про домашні справи, облаштовувати побут для всієї родини справді забирали багато часу та сил жінки-матері. Проте з сторінок журналів зверталися жінки з активною громадською позицією, які ділилися своїм досвідом окреслення пріоритетів, власної самоосвіти, поєднуючи це з вихованням та розвитком дітей. Підкреслювалось, що перегляд газет і журналів забирає не так уже й багато часу, і якщо раціональніше розподілити його, можна отримати бажаний результат. Жінки ставали робітницями, працівниками різних сфер, все більше часу проводили у суспільстві. Вони жили у тому суспільстві і тому часі, що й чоловіки. А отже, жінці необхідно було володіти інформацією, вміти аналізувати та робити висновки, докладати зусилля до потреб і моральності дітей. Зазначалось, що знання і майстерність їх передати є неоціненним внеском у формування особистості її власних та інших

дітей. До питання освіченості жінок, як необхідного компоненту виховання дитини звертався видатний педагог-протестант Я. А. Коменський, ідеї якого знаходили відлуння в рекомендаціях на сторінках видань. Визначений Я. Коменським період материнської школи припадає на вік до 6–7 років. Цей період у житті дитини є основоположним для формування характеру, розвитку здібностей, поняття добра і зла. Жінка-мати здатна і повинна не тільки передати знання та моральні навички, але й сформувані в дитині розуміння необхідності виявляти громадянську активність у суспільстві, що швидко розвивається. Практичне застосування моральних цінностей можливе лише завдяки наявності самостійного усвідомлення, вільного вибору кожної особистості. Метою вибору життя буде утвердження добра в душі дитини, сприятливого суспільного клімату. Молодь має вміти оперувати набутими знаннями на прагнати досягати нових відкриттів. Батьки, а особливо мати, на початковому етапі мають стати для дитини каталізатором та генератором цієї внутрішньої енергії.

Акцентуючи на прикладах і зразках моральної етики виховання, дружина протестантського проповідника Анастасія Жамела у статті, присвяченій дню матері [6: 13] зверталася до жінок, закликаючи їх об'єднувати зусилля у справі самоосвіти та подальшої передачі знань молодому поколінню. У підсилення важливості свого твердження вона звертається до прикладу дружини євангельського пастора Миколи Крата. Після смерті чоловіка, жінка, докладаючи немало зусиль, зайнялась опрацюванням матеріалів про українську стародавню історію, які збирав її чоловік. Впорядкувавши напрацювання чоловіка, дружина видала їх окремою книжкою.

Інша публікація присвячена українській письменниці і журналістці Ірені Книш, яка є авторкою зокрема, трьох праць про жіноче життя: "Смолоскип у темряві", "Жінка вчора і сьогодні", "Три ровесниці". У першому творі відображено життя українського жіноцтва у Галичині. Звучить звернення до авторитету Івана Франка, який не залишається осторонь обговорення питання про місце жінки у суспільному, культурному та навіть політичному процесі. В особі Наталі Кобринської звучить заклик до жіноцтва, як впливової частини суспільства, активно включатися у громадське життя. Ідеї емансипації, поширившись в Європі у 60-х роках ХХ ст., проголосили юридичну і соціальну рівність, і стали актуальними для української жінки, відобразившись, зокрема, на сторінках протестантських видань. Для жінки відводилось важливе поле діяльності, незалежно від чоловіка. Починати можна з невеликого: дому, громади, допомагаючи зростати молодому поколінню, яке свого часу зробить великий крок уперед. Звичайно, не кожна жінка стане вагомим історичним постаттю, але кожна може докласти своєї праці до формування такої особистості [7: 9–14].

Питання культури спілкування, етики, поведінки, формування естетичного смаку, медичної грамотності також знаходили своє місце на сторінках протестантської періодики. Лідери громад наголошували, що кожна людина має бути зразком не лише у виконанні духовних настанов, але, і це головніше, у звичайній, побутовій сфері. Часопис "Віра і Наука", який виходив у Західній Україні 1928–1939 рр. мав спеціальну рубрику щоденних порад. Вона була присвячена формуванню естетичних смаків, відчуттю прекрасного, адже світ створений бездоганно, і той, то помічає це, сам стає кращим. З манер поведінки, способу ведення розмови, зовнішнього вигляду можна судити про вихованість людини. Розмова повинна бути чіткою, зрозумілою, не містити зайвих слів і не займати довго часу та уваги слухача. Вихована людина повинна контролювати свої рухи, щоб вони були природними, простими, нерізкими. У спілкуванні слід приділяти більше часу для того щоб вислухати співрозмовника, а не навпаки. Ознакою хорошого виховання людини є її дисциплінованість, пунктуальність. Вона ніколи не зловживатиме часом іншої людини. Кожна людська особистість має внутрішню тягу до всього прекрасного, витонченого, захоплюється його красою. Краса, притягуючи душу, викликає в ній дивне приємне хвилювання, яке неможливо з'ясувати, навіть до кінця зрозуміти.

Значення естетичного розвитку дитини знаходило особливі відображення на сторінках протестантської періодики. До даної проблеми звертається дописувач журналу "Слово Істини". Автор акцентує, що виховання почуття прекрасного необхідно розпочинати з раннього дитячого віку. Слід звертати увагу дитини на оточуючу красу природи, людей, у всіх речах, які її оточують. Батькам слід пам'ятати, що естетичний розвиток невідривний від етичного. Духовна краса неодмінно виявляє себе у сфері людських відносин і почуттів. І якщо хтось бажає бути прекрасним, має жити так, щоб любити і поважати людей, бути доброзичливими, щирими, непримиренними до поганого, змагатися за добре, світле [2: 9–14].

На сторінках журналу "Братський вісник" поч. ХХ ст. періодично з'являлись дописи про життєзберігаючий простір, рекомендації щодо необхідності дбати про чистоту повітря у приміщенні. Пояснювалась у доступній формі здатність організму обходитись певний час без води чи їжі, тоді як без повітря не можна жити зовсім. Чисте повітря, чиста кров, чистий організм – на такий взаємозв'язок наголошувалось у статтях. Обов'язком лідерів, які провідують людей у домах, було серед іншого, слідкувати, чи добре провітрюються кімнати. Особливо у домах, де є діти та хворі. Рекомендувалось не забувати про потребу проведення бесід щодо важливості збереження здоров'я. Вказувалось, що на лідерів покладалась відповідальність вивчати, чи є належні умови для навчання і виховання дітей.

Дитина обов'язково повинна мати зручний стіл, добре освітлення, також по можливості правильне харчування.

У протестантських громадах були молодіжні гуртки, що відповідали за естетичний вигляд молитовного будинку, прикрашали його відповідно до кожного свята, а також дбали про дотримання медичних норм [8: 47].

Символічного, освітньо-культурного значення набували самі обкладинки журналів. Дизайн обкладинки журналу "Баптист України" широко використовував рослинно-геометричні орнаменти. Починаючи з 1927 р. його постійна рубрика "Українське слово" прикрашалася стилізованим українським орнаментом з соняшниками, як символ українського поля. У рубриці "Години дозвілля" друкувалися вікторини та інтелектуальні завдання на біблійну тематику, суголосну завданням духовного і світського виховання.

Обкладинка часопису "Віра і наука" виражала національну символіку: вгорі зображена церковна дзвіниця, як символ української культури і невелика будівля з написом "Рідна школа" – що акцентувало на значимості освіти, навчання, інтелектуального розвитку. Поряд знаходилося зображення хреста – символу християнства. Далі у два ряди – портрети українських духовних провідників: рівно апостольських Кирила та Мефодія, Св. Володимира, Ф. Скорини, Г. Сковороди, П. Куліша, Т. Шевченка, М. Костомарова, М. Драгоманова. Сама обкладинка свідчила про поважне ставлення протестантів до української традиції, культури, історії, як до духовного надбання, справжньої цінності якого ніхто не знатиме [5: 2].

На сторінках щоквартального журналу "Благовісник" (1920–1928) редакція помішала тексти з тематики академічних та енциклопедичних знань у доступному сприйнятті чи розумінні. Крім статей наукового характеру, друкувалися задачі, ребуси, шаради, інтелектуальні завдання, вправи для пізнавального розвитку. На сторінках містилась також інформація про світ, наприклад: національні особливості різних народів; унікальні архітектурні шедеври; цікаві явища природи. Висвітлювалися головні новини та події у світі, досягнення народного господарства. Популярними були рубрики для батьків, що складались із корисних порад, обміну власним досвідом дописувачів [9]. Дитячі сторінки містили оповідання, вірші, цікаві факти з життя тварин, доступно описувались історичні події та видатні постаті. Регулярні сімейні читання свіжої періодики створювали особливу домашню атмосферу та вносили відчуття близькості у родинні стосунки.

Про немаловажність для суспільства протестантських видань свідчить звіт обер-прокурора Св. Синоду про те, що пропаганда штунди, керована її лідерами та інтелігентними послідовниками при посередництві видань, в яких освічені автори, не обмежуючись сферою віри, звертають увагу народу на питання громадського, соціального, культурно-освітнього та побутового порядку [10: 121–122].

Підводячи загальний підсумок щодо освітньо-виховних питань у протестантській періодиці в Україні, звернемо увагу на кілька принципових положень. Протестантські громади високо поцінювали роль друкованих періодичних видань в освітньому та морально-виховному житті. Активізація їх у справі видання періодичних газет і журналів в Україні була пов'язана з поживленням громадського життя за умов лібералізації державної політики (економічної, національної, релігійної). На формування українського формату видань протестантів в Україні вплинула національно-демократична революція.

Висновки. Протестантська періодика відіграла важливу роль у соціальній мобілізації, яка межувала з гранично дозволеними владою формами. Її напрямками були поширення елементарних знань серед різних категорій населення; християнське виховання, зокрема, сімейне; організація гуртків, орієнтованих на різні соціальні аудиторії; схвалення гуманітарних акцій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Вовк Л. П. Громадсько-педагогічне сподвижництво в Україні (етапи і особливості) / Л. П. Вовк. – К. : Просвіта, 1998. – 179 с.
2. Всеподданнейший отчет обер-прокурора К. Победоносцева по православному исповеданию за 1899 год. – К. : Синодальная типография, 1902. – С. 121–122.
3. Вельмін В. Сектанти та молодь / В. Вельмін. – Харків : Держ. вид-во України, 1930. – 120 с.
4. Федів В. Щоденні поради / Ф. Федів // Віра і наука. – 1927. – № 3. – С. 3–4.
5. Жемела А. З нагоди свята матері / А. Жемела // Віра і наука. – 1963. – № 6. – 13 с.
6. Головащенко С. І. Історія християнства : курс лекцій : [навч. посіб.] / Сергій Іванович Головащенко. – К. : Либідь, 1999. – 352 с.
7. Грушева Т. Становлення протестантської традиції в Україні / Т. Грушева // Історія релігій в Україні : матеріали X-ї Міжнар. наук. конф. (Львів, 16–19 трав. 2000 р.). – Львів : Логос, 2000. – Кн. I. – С. 196–201.
8. Ігнатуша А. С. Участь жінок в українському протестантському русі 20-х рр. XX ст. за матеріалами українських протестантських журналів / А. С. Ігнатуша // Наукові праці історичного факультету Запорізького державного ун-ту. – Запоріжжя: ЗНУ, 2006. – Вип. XX. – С. 191–194.
9. Павлюх М. Іван Франко і жіноча преса / М. Павлюх // Українське літературознавство. – Вип. 72. – С. 9–14.
10. Отзывы и приветствия / [под. ред. А. Нагирняка] // Баптист Украины. – № 4. – С. 59–61.
11. Суботин М. Еще о школе / М. Суботин // Сектантский вестник. – 1914. – № 4. – С. 8–10.

REFERENCES (TRANSLATED & TRANSLITERATED)

1. Vovk L. P. Gromads'ko-pedagogichne spodyvzhnytstvo v Ukraini (etapy i osoblyvosti) [Socio-Pedagogical Activity in Ukraine (Stages and Peculiarities)] / L. P. Vovk. – K. : Prosvita, 1998. – 179 s.
2. Vsepoddanneishiy otchet ober-prokurora K. Pobedonostseva po pravoslavnomu ispovedaniiu za 1899 god [Humble Report of Public Prosecutor K. Pobedonostsev on the Orthodox Confession of 1899]. – K. : Synodal'naia tipografiia, 1902. – S. 121–122.
3. Velmin V. Sektanty ta molod' [Sectarians and Youth] / V. Velmin. – Kharkiv : Derzh. Vyd-vo Ukrayiny, 1930. – 120 s.
4. Fediv V. Shsodenni porady [Daily Advice] / F. Fediv // Vira i nauka [Faith and Science]. – 1927. – № 3. – S. 3–4.
5. Zhemela A. Z nagody sviata materi [On the Occasion of Mother's Day] / A. Zhemela // Vira i nauka [Faith and Science]. – 1963. – № 6. – 13 s.
6. Holovaschsenko S. I. Istoriia hrustuianstva : kurs leksii : [navh.posb.] / Serhii Ivanovuch Holovaschsenko. – K. : Lubid. 1999. – 352 s.
7. Hrusheva T. Stanovlennia protestantskoi tradytzii v Ukraini [History of Christianity] / T. Hrusheva // Istoriia religii v Ukraini [History of the Religions in Ukraine] : materialy X-i Mizhnar. nauk. konf. (Lviv, 16–19 trav. 2000 r.). – Lviv : Logos, 2000. – Kn. I. – S. 196–201.
8. Ihnatusha A. Uchast' zhink v ukrains'komu protestants'komu rusi 20 rr. XX st. za materialamy ukrainskykh protestantskykh zhurnaliv [Women's Participation in Ukrainian Protestant Movement of the 20s of the XX Century Based on the Material of Ukrainian Protestant Journals] / A. Ignatusha // Naukovi pratsi istorichnogo fakultetu Zaporizkogo derzhavnogo un-tu [Scholarly Works of the Faculty of History Zaporizhzhia National University]. – Zaporizhzhia : ZNU, 2006. – Vyp. XX. – S. 191–194.
9. Pavliukh M. Ivan Franko i zhinocha presa [Ivan Franko and Women's Press] / M. Pavliukh // Ukrains'ke literaturoznavstvo [Ukrainian Literature]. – Vyp. 72. – S. 9–14.
10. Otzyvy i privetstviia [Reviews and Greetings] / [pod. red. A. Nahirniaka] // Baptist Ukrainy [Baptist of Ukraine]. – № 4. – S. 59–61.
11. Subotin M. Eshshcho o shkole [More about School] / M. Subotin // Sektantskii vesnik [Sektarian Bulletin]. – 1914. – № 4 – S. 8–10.

Вознюк О. В. Образовательно-воспитательный вопрос регионов Украины на страницах протестантской периодики (кон. XIX – I пол. XX ст.).

В статье представлено характер и направление печатных изданий протестантской конфессии в сфере дополнительной популяризации общеобразовательных знаний в контексте отечественного просветительно-культурного движения. Инициированные интеллигенцией, учеными, педагогической общественностью идеи служения простому народу в сфере просветительской деятельности, находили свое воплощение в деятельности протестантов, в частности, путем духовно-морального влияния на детей, молодежь и взрослое население. Средствами реализации протестантами образовательных задач были воскресные школы, инициативные занятия, кружки для молодежи, семейные встречи. О важности образовательно-воспитательных вопросов свидетельствует также тематика, представлена на страницах протестантской периодики регионов Украины. На страницах печатных изданий протестантов находились ведомости из разных отраслей знаний – медицинских, хозяйственных, искусства. Расширению личного кругозора читателя способствовали статьи и даже дискуссии по вопросам свободы воли, совести, свободного выбора, ценности личности, в частности, ребенка. Таким образом, пресса входила в разряд интеллектуального, нравственного, мировоззренческого обогащения, как общин верующих, так и всех интересующихся разноплановыми знаниями и широкой информационной тематикой. Использование печатных изданий способствовало обмену мнениями, повышало интерес читателей к окружающей среде, формировало и стимулировало способность всех и каждого искать истину, обосновывать личную позицию и убеждения. Немаловажное значение для популяризации протестантских изданий имело использование народного, живого, простого языка; публикации статей по поводу роли женщины в общественном процессе, ее активного участия в общественной жизни, что свидетельствовало о прогрессивных взглядах авторов и созвучие их мнений с европейскими.

Ключевые слова: образование и воспитание, периодика, духовно-моральное влияние.

Vozniuk O. V. Education and Upbringing Problem of the Ukrainian Regions at Pages of the Protestant Press (End of XIX-th – Ist part of XX-th Cent.).

This article represents the nature and tendency of periodicals of the protestant confession which deals with the additional popularization of the general knowledge within the frame of national educational and cultural movement. The implementation by intellectuals, scientific and pedagogic community of the ideas to serve the common people concerning educational activity was carried out among the Protestants, in particular, through the spiritual and moral influence on children, youth and adults. The means of implementation of the educational

tasks by the Protestants were Sunday schools, initiative classes and study groups for young people, family meetings. The importance of education and upbringing problems is indicated in the topics which were covered at pages of the protestant press of the Ukrainian regions. The protestant press headings illustrated information of different fields of knowledge – medical, economic, artistic. Articles and even discussions about the free will, consciousness, free choice, personality value, in particular, of the child favored the widening of personal worldview of the reader. Hence, the press contributed to intellectual, moral and worldview improvement both of the communities of believers and those who were interested in various knowledge and wide informational subject area. The usage of periodicals favored the exchange of ideas, raised the readers' interest to environment, formed and stimulated everybody the ability to seek the truth, to give proof of personal position and convictions. Not the least of the factors for the popularization of the protestant periodicals was the usage of public, live and comprehensive language; publication of the articles concerning the woman role in social process, her active participation in the civil life, which gave proof of the progressive opinions of the authors and the proximity of their thoughts to the European ones.

Key words: *education and upbringing, periodicals, protestant press, spiritual and moral influence.*